

Píseň: NEZ405 – To já, ó Pane můj, stojím tady v modlitbách
+ modlitba; Oddíl k výkladu: Pís 2, 14-17

Milí,

na posledním setkání jsme se věnovali v. 8-13. Dějově v nich byl Milý daleko za horami (srv. závěr dnešního oddílu), ale hnal se za Milou „jako blesk“ – ve starověkém přirovnání jako gazela nebo koloušek (opět srv. závěr dnešního oddílu).

Oddíl kladl důraz na *hlas* (opět srv. dnešní oddíl). Na společnou cestu, na (po-)vyražení si ven Milé s Milým. To vše opět v obraznosti zejm. vinice (srv. dnešní oddíl...).

Verš 14

Milá je přirovnávána k holubici – v předchozím oddílu zazněla obraznost hrdličky – tj. k bílému, elegantnímu ptáku dodnes oblíbenému také v milostné poezii. Je také symbolem míru, pokoje, nového začátku (srv. Gn 8, 8nn).

Takto vnímaná Milá je „jakoby“ v rozsedlinách skály, v úkrytu nad strží. Tj. v bezpečném prostoru, v úkrytu v bezpečném prostoru (srv. důraz na pocit bezpečí z úvodu Pís 2!). Ale zároveň v prostoru jen obtížně dostupném, ne-li *nedostupném*. V hloubce zde můžeme správně číst, že Boží pokoj (holubice) je člověku tak dosažitelný, jako Milá v úkrytu nad propastí. Tedy, že lidé převelice touží po pokoji, ale cesta k němu je velmi náročná, nesnadná – a v posledu je z lidského úsilí šálom *nedostupný*.

Píseň je však v první řadě milostnou poezií, která však i do předchozího výkladu vnáší typicky biblický rozměr. Milý touží po Milé. Také Milá Milému symbolizuje a přináší prostor bezpečí, přijetí (ne jen Milý Milé!). Ale protože je obtížné Milou být jen spatřit v úkrytu uprostřed skal, má se Milému *prozradit*. Má se mu dát poznat.¹ Bůh nám musí prozradit, kde pokoj je a kde ne!

¹ Všimněme si, že *Milá* se má dát poznat Milému – ne obráceně! Tradiční alegorický výklad tedy opět není udržitelný.

Milá se má Milému ukázat snad i proto, aby k ní mohl dorazit (avšak spíše ne – srv. poslední verš a Pís 3!). Důležitější: I kdyby se ukázalo, že Milá je v tuto chvíli Milému nedostupná (a proto Milá hledá Milého v Pís 3!), alespoň spatřit její tvář, alespoň zaslechnout hlas milované osoby je dobrem víc než dostatečným!

V hlubší rovině i zde Píseň přeznačuje pohanské pohledy biblickými: Holubice připomíná bohyni Ištar. I ta byla velebena nejen pro svou krásu („Jak půvabnou máš tvář!“), ale také pro svůj hlas, zejména zpěv („jak lahodný je tvůj hlas“). Pohanská bohyně a s ní související obřady plodnosti jsou v biblickém pohledu nahrazeny „pouhou“ Milou – která však pro Milého nese určité nadlidské rysy. Nakonec přirozená teologie po tisíciletí přisuzovala bohům lidské vlastnosti. Zde jsou však toužené vlastnosti vráceny zpět lidem do láskyplného, intimního vztahu. O to silněji, že z degradujících, veřejných, zneužívajících sexuálních náboženských rozměrů.

Pokud je navíc ve verši „ukryta“ také skutečnost, že skalní rozsedliny a jeskyně byly prostorem pro uctívání boha Adonise – pak tím spíše. Totiž že je opět také zdůrazněna rovnost Milého a Milé (přeznačeno je také „mužské“ božstvo, nejen Ištar), zejména v prožívání lásky a touhy po láskyplných vztazích.

Zpět na úrovni milostné poezie zde Píseň správně vyjadřuje, že jen tělesná přitažlivost na lásku zdaleka nestačí – tím méně na trvajících vztah. Dokonce je pro takový vztah „půvabnost“ *druhotná* – daleko přednější je „lahodnost hlasu.“ Tj. příjemnost hlasu, ale také obsahu hovoření. A tak obsah osobnosti, který je v povídání si Milých obsažen. Tj. že hlas Milé není lahodný jen formou, ale také obsahem (srv. Pís 1, 3). Proto je toto zvolání první.

Verš 15

Následující verš nás z obraznosti skal a hor přenáší opět na vinice. A v dost nesrozumitelném obraze: Proč se najednou hovoří o chytání lišek?

Většina výkladů se shoduje, že lišky symbolizují nápadníky mladého děvčete. Tito mladíci ohrožují nevinnost dívek – i již

započatý vztah. A dokonce také vztah trvající třeba i desetiletí. V takovém pohledu by „pustošení vinice“ znamenalo nabourání, narušení až zničení vztahu – tak snadno právě vlivem jiného nápadníka nebo nápadnice. Tak snadno v začátku láskyplného vztahu.

Hlouběji obraz chytání lišek připomíná sváteční hry, které zmiňuje Talmúd. Na Den smíření vycházely jeruzalémské dívky do vinic, tancovaly před očima mladíků a vyzývaly je, aby si každý jednu z nich vybral. Mladíci neměli hledět jen na krásu těla (srv. předchozí verš!) – srv. Sd 21, 19nn nebo Sd 11, 34-40. V této obraznosti by liškami byly naopak „Milého“ lákající dívky.

Tak je dobře možné, že tento obraz, u kterého není ani zřejmé, zda ho vyslovuje Milá nebo Milý – a nebo možná oba („nám!“) – odráží obě roviny.

Hlouběji: Hebrejské šual neoznačuje jen lišku, ale také šakala nebo vlka. Starověký Orient psovité šelmy nijak zvlášť nerozlišoval. Lišky jako obraz něčeho negativního, až démonského nebo podsvětního, známe také z příběhu o Samsonovi, z Ez 13, 4 nebo ze slov Ježíšových na adresu Heroda.

O to důrazněji, že egyptský Bůh Anubis je obvykle zobrazován se šakalí hlavou. Stejnou masku nosili kněží při balzamování mrtvých – Anubis byl bohem smrti, balzamování, podsvětí. Proniknutí lišky do hradeb města bylo pokládáno za zlé znamení (astrolog Nabú: „Sedmého dne měsíce Kislev pronikla liška do města. Ve studni byla chycena, uvězněna a zabita.“). V pozadí formulace Písně jsou tedy pravděpodobně také hry předváděné v rámci posvátných zásnub: Muži hráli negativní roli jako tanečníci se šakalími hlavami – představovali demony ohrožující zásnuby samotné. Dochovalo se nám také pečetiďlo s hudebníky z právě takového prostředí v převlečeních za lišky.

Obřad chytání lišek – démonů měl původně rituálně, magicky odrazit tyto síly, aby obřad plodnosti mohl přinést plodnou budoucnost.

V takovém případě i toto Píseň přeznačuje: Nejde o boj proti démonským silám, jejichž liščí/šakalí vyobrazení zůstalo, ale o boj

proti tomu, co narušuje, rozbourává láskyplný vztah – kvetoucí vinici.

Láska mezi Bohem a člověkem, i láska mezi lidmi, je vytrvale narušována různými silami a vlivy. Někdy až „démonskými“ – protože přinášejí zmatek, nedorozumění, chaos (jak démonsky dokáže působit pouhá žárlivost či závist!). A tak zničení – vztahů, lidí, budoucnosti. Tak je výzva v. 15 naléhavou prosbou o to, aby bližní Milého a Milé *chránili* jejich láskyplný vztah. Místo aby ho nabourávali, narušovali, poškozovali, zneužívali. Vždyť jim tak krásně kvete!

Verš 16

V dalším verši zazní hluboké a srozumitelné vyznání vzájemné, rovné lásky mezi Milou a Milým. Tentokrát z úst Milé: On je můj a já jsem jeho. Tato formulace, obsahově shodná s vyjádřeními manželských slibů dodnes, vystihuje zásadní a unikátní rozměr partnerské lásky:

Už nepatřím sám sobě. Patřím někomu jinému. Jde také o hlubokou teologickou výpověď, o základní vyznání člověka vůči Bohu. Na tomto místě si alegorický výklad naopak „smlsne.“ Asi ne úplně nemístně – ale nelze měnit metodu tak, jak se zrovna hodí.

Stejně jde také o hluboké vyjádření vzájemné lásky, v (alespoň) níž člověk překračuje svou přirozenost. Překračuje a opouští přirozenou sebestřednost, pýchu a sebedůležitost a svěruje se plně do rukou někoho jiného – až Jiného (Boha). Nepominutelným rozměrem láskyplného vztahu je však *vzájemnost* tohoto vydání. To je kouzlo a krása lásky. To je krása a kouzlo Božího království. Protože Boží lásky k člověku – v níž se Bůh, zvláštním způsobem, vydává podobně jako navzájem ideální manželé (srv. přirovnání SZ proroků).

Pasení v lilích je naproti tomu spíše nesrozumitelný obraz. Sloveso „pást“ znamená v hebrejštině také „pečovat“ a „vládnout“ – srv. symbolika Mesiáše a dobrého krále jako pastýře. Milá takto zřejmě vyjadřuje zvláštní péči, kterou ji prokazuje Milý, jemuž „patří.“ K čemuž patří také rozměr hluboké zodpovědnosti –

ochrany a obrany před zlými silami i jen druhými lidmi. Včetně třeba už vlastní rodiny (srv. také Jiftáchovu dceru), do jejíhož vlivu už Milá nepatří, protože „patří“ Milému. A on jí (srv. Pís 3!).

V hlubší rovině pak toto vyjádření odkazuje k intimitě Milých. Lilie symbolizují také rty – pasení v nich pak zřejmě polibky. Lilie však mohou označovat také plnost pŕvabů i citů. A v neposlední řadě je zde „skryta“ zvukomalebnost, která šikovně vysvětluje, proč obsahově jde o spíše nesrozumitelné vyjádření: haroe bšošáním. Slyšíme souslednost tvrdých hlásek (h-r-b), které až, ve tvrdém „b,“ které je často čteno jako „v,“² vnikají do hlásek měkkých. Tak mají někteří vykladači za to, že obsahově nesrozumitelné vyjádření totiž usiluje komunikovat tělesnou intimitu vnikání tvrdého do měkkého – právě po až svatebním vyjádření patření druhému.³

Verš 17

Podobně nesnadný je také poslední dnešní verš. Hovoří úvod o večeru nebo ránu? Proč má Milý najednou přiběhnout, když už v předchozím oddílu hovoří s Milou skrze okénko?

Sloveso s-b-b navíc neznamena jen „přiběhnout,“ ale také „být okolo, kroužit kolem, sendout si kolem stolu.“ Avšak při jiném překladu může vzniknout problém s následujícími verši, v nichž právě Milý není ani blízko Milé – a ta ho tedy, navzdory všem zvykům, tradicím i instinktům vyráží hledat sama v noci.⁴

Tak je možné, že Milý přítomen ve v. 17 *je*. A má *stolovat* spolu s Milou. Vždyť ve v. 5 toužila po osvěžujícím, možná až společném, jídle Milá. Tak by nyní byl na řadě Milý! Avšak proč by pak byl připodobněn k svižným, hbitým zvířatům, která už ve v. 8 symbolizovala schopnost překonávat velké vzdálenosti?

² Rozdíl je totiž v pouhém dágeši – v malé tečce uprostřed písmena. Stejně platí např. pro písmena kaf (k), které je bez dágeše čteno jako ch.

³ Lilie a květinové slavnosti jsou navíc silně spojeny s kulty Tammúze. Podobně také Marduk v Babylóně vystupuje při novoroční slavnosti v masce zahradníka (!).

⁴ Avšak toto napětí má několik snadných řešení: 1) Dnešní oddíl v hebrejském textu končí značkou „s“ – tj. končí kapitola, oddíl, samostatný celek. A 2) Třetí kapitola hovoří o delším období absence Milého.

Zřejmě je tedy rozhodnutí překladatelů správné: Milá touží po (dalším?) přiběhnutí Milého. Vždyť se blíží večer, tma a noc. Ta noc, která způsobí Milé v Pís 5 nemalé utrpení. „Zavanutí dne a běžící stíny“ by v takovém případě byly obrazy večera, kdy zapadající slunce protahuje stíny do nelidských délek, které posléze mizí spolu s mizením světla. Milá by tak opět toužila po bezpečí, které ji přináší Milý, kterému patří. I po intimitě, pro níž jsou večer a noc dodnes vnímány jako časy přeci jen příhodnější.

„Béterské hory“ jsou dodnes tajemstvím. Ačkoli je mnozí považují za geografické označení, o kterém ale odjinud nevíme. Ačkoli jiní navrhuji změnu textu, aby šlo o hory koření (hebr. besamím) nebo myrhové (mór). Snad jde o stejné hory, o kterých Píseň hovoří v 8, 14 a 4, 6 – a tak o nesrozumitelný odkaz k horám jinak určité pozitivním. Nic bližšího ale o tomto obrazu nevíme – a změnou textu problém nemůžeme vyřešit.

Závěr

I v posledním verši přetrvává rozměr zápasu s pohanstvím. Např. v eposu o Gilgamešovi láká Ištar svého milence, aby s ní zůstal až do rána. V sumerské písni prosí Tammúz svého bratra, aby jeho nohy proměnil v gazelí, aby tak mohl uniknout z (tmy) podsvětí.

Tak se má i Milý „proměnit“ v hbité zvíře, které Milou zachrání, ochrání před temnými, zlými silami a nebezpečími noci – před silami až podsvětními, tedy silami smrti.

Tak blízkost a láska Milé a Milého přemáhá i temnotu, podsvětí, démonské síly chaosu i samotnou smrt. Avšak už ne magickým obřadem kultů plodnosti nebo tanečky v převlecích na viniicích, nýbrž přemožením vlastní sebestřednosti, pýchy, důležitosti. Protože ve vydání se milujícímu jinému i Jinému.

**Píseň: NEZ667 – Zůstaň s námi, Pane, když se stmívá +
modlitba Páně
Rozhovor**